

S. Ordenov

CONTROLLED CHAOS AS A TOOL FOR RADICAL SOCIAL CONSTRUCTION OF CONTEMPORARY IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES

Introduction. The problem of interaction of regions, cultural centers, countries, societies at different stages of their development is significantly updated in the globalized world. One of the manifestations of globalization is the uneven economic and sociocultural development of different peoples, regions, civilizations, etc. which makes this problem worse. In the course of interaction in the globalized world, societies use various technologies to influence each other's behavior as much as possible. **The aim** is the implementation of a philosophical analysis of controlled chaos as a tool of radical social construction of the present in the context of global challenges. **Research methodology.** The research used dialectical and synergistic methods in their integrative combination. **Research results.** Since the moment of its appearance, "chaos theory" developed as a mathematical concept, but later it spread to other fields of knowledge, including humanitarian ones. To a large extent, this is facilitated by the development of the interdisciplinary science of synergetics. Some Western researchers studying complex dynamic non-linear social systems (especially political ones) depart from the understanding of social processes from the position of recognizing the mutual influence of a certain number of factors leading to the stabilization of relations, and focus on what contributes to the formation of chaos (S. Mann). Given that these systems always contain factors that push them beyond stability, the scientists believe that it is necessary to increase the exploitation of this criticality, using it as a tool to spread chaos to ensure US national interests. In this way, the developed economies of the world have the opportunity to influence the transitional countries, determining their place in the global economic system. **Discussion.** The usage of the social technology of "controlled chaos" in geopolitics leads to an artificial increase in entropy and the spread of destructiveness to the social spheres of developing societies. This technology use causes divergent changes in the structure of social relations, which make social development and structural restructuring impossible, thereby institutionalizing their transitivity as a liminal phase, which becomes a certain type of stationary state of transitional societies. **Conclusions.** Such activity leads to deepening of social and natural problems called "global challenges". This especially applies to the problems related to the preservation of peace and stability, because the use of radical social technologies of significant influence to other societies dramatically increases conflictuality in the world.

Keywords: chaos theory; synergy; social construction; social projects; global challenges.

УДК 327

Т. А. Пода

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Національний авіаційний університет

tetiana.poda@npp.nau.edu.ua

ID дослідження: R-8153-2018; ORCID: 0000-0001-9662-1204

Анотація. Стаття присвячена аналізу теоретичних засідок стратегічного прогнозування у міжнародних відносинах. Особлива увага приділена визначенню основних етапів та методів стратегічного прогнозування у сучасних умовах перебігу міжнародних відносин.

Ключові слова: прогнозування, стратегічне прогнозування, прогноз, міжнародні відносини.

Вступ

Прогнозування в сфері міжнародних відносин завжди було викликом, відповідь на який намагалися знайти вчені та мислителів минулого. Розвиток міжнародної політичної ситуації є певною мірою завжди непередбачуваним, тому природним є прагнення людини знизити рівень цієї невизначеності. Будь-який прогноз розробляється задля уникнення небажаного розвитку подій. У прогнозі висловлюється думка про можливість настання тієї чи іншої події і дається кількісна оцінка її ймовірності. У сфері міжнародних відносин прогнозування проводиться на підставі оцінки розвитку і взаємовідносин держав та вивчення загальних тенденцій світового розвитку. На основі зовнішньополітичних прогнозів робляться, як правило, спроби виявити нові можливі фактори, що впливатимуть на розвиток світу загалом, а також певного регіону, країни. Стратегічне прогнозування дозволяє тим, хто приймає важливі рішення, бути готовим до розвитку нових сценаріїв реальності.

Сучасні українські вчені С. Телешун, О. Баронін (Телешун, Баронін 2001) та В. Горбатенко (Горбатенко 2003) у своїх працях звертаються до основ політичного прогнозування, форм та методів збору, аналізу й оцінки інформації, особливостей

прогнозування та оцінки їхніх наслідків. В. Дерєга (Дерєга 2008, 16) зосереджує свою увагу на аналізі теоретико-методологічної сутності політичного прогнозування, визначає особливості політичного прогнозування у сучасних умовах перебігу політичних процесів. Н. Ржевська (Ржевська 2011) вказує на різницю між політичним та стратегічним прогнозуванням. Ю. Чепелюк зосереджує свою увагу на стратегічному прогнозуванні у дипломатичній діяльності (Чепелюк, Поплавський 2022, 237). У роботах В. Бакуменка та Л. Штики (Сурмін, Шпик 2006, 146) проводиться аналіз понятійного апарату системи прогнозування. В. Матвієнко (Матвієнко 2000) розкриває сутність понять «прогностика», «прогнозування», «методи», «види», «інструментарій прогнозування». Г. Клешня (Клешня 2017) зосереджує увагу на соціальному проектуванні, як осмисленому способі творення майбутнього в інформаційну добу. На певних проблемних сторонах сучасних міжнародних відносин зосереджували свою увагу О. Матюхіна (Матюхіна 2017), Н. Сухова (Сухова 2014), Т. Пода (Пода 2016, 2019).

Мета дослідження

Метою даної роботи є соціально-філософський аналіз теоретико-методологічної сутності та особли-

востей механізму стратегічного прогнозування у сучасних міжнародних відносинах.

Завдання: визначити сутність понять «прогнозування», «стратегічне прогнозування», «прогнозування у сфері міжнародних відносин», провести кореляцію їхнього змісту.

Методологія дослідження

Для досягнення мети, визначеної автором статті, було використано соціокультурний методологічний підхід та комплекс основних методів наукового пізнання: системний аналіз, порівняння, критичний аналіз.

Результати

Поняття «прогноз» набуло широкого розповсюдження у 40-х – 50-х роках ХХ століття, коли почала формуватися теорія розробки прогнозів явищ – прогностика. Саме в цей період практично у всіх країнах західної Європи та США відбувається «прогностичний бум» (Дерега 2008).

Прогноз – імовірне судження про стан того чи іншого явища в майбутньому. У вузькому значенні, прогноз – це спеціальне наукове дослідження перспектив розвитку певних процесів, явищ, переважно з кількісними оцінками. Теорія прогнозування (прогностика) вивчає закони і способи прогнозування, аналізує наявну інформацію, статистичні дані, експертні оцінки тощо. Проте необхідно пам'ятати, що прогностика не є точною наукою, і її результати можуть бути неоднозначними та не завжди відповідати дійсності. Тому, при використанні прогностичних моделей та методів, необхідно враховувати їхню обмеженість та ймовірність помилок.

Провідним прогностичним центром у 60-х роках ХХ ст. у США стає Гудзонівський інститут (Hudson Institute), де розвивалася теоретична концепція індустріалізму. У 70-тих роках починають широко досліджувати проблеми екології навколишнього середовища, а тому розвивається прогнозування в сфері екології. Цей період – період екологічної й технологічної хвилі в прогнозуванні. Було створено Римський клуб, основною метою якого є вивчення та прогнозування світових тенденцій, особливо в галузі економіки, екології та соціальної сфери, а також дослідження проблем сталого розвитку та розробка стратегій, які б дозволили забезпечити довгострокову життєздатність людства. Серед сучасних європейських наукових центрів, які займаються стратегічним прогнозуванням у різних сферах міжнародних відносин, можна назвати наступні:

1. European Union Institute for Security Studies (EUISS) – Інститут з питань дослідження безпеки Європейського Союзу – науковий центр, який займається аналізом питань безпеки та оборони в Європейському союзі, тут проводяться дослідження геополітичних тенденцій, дається оцінка загрозам та ризикам для безпеки Європи

2. European Centre for International Political Economy (ECIPE) – Європейський центр міжнародної політичної економіки – незалежний некомерційний дослідницький аналітичний центр, що займається дослідженнями в галузі міжнародної економіки та торгівлі, проводить аналіз економічних тенденцій,

оцінює наслідки рішень міжнародних організацій та держав для економічного розвитку.

3. Centre for European Policy Studies (CEPS) – Центр європейських політичних досліджень – займається дослідженнями у галузі європейської інтеграції та політики. Він проводить аналіз політичних тенденцій у Європі, оцінює наслідки рішень Європейського Союзу для різних сфер, а також надає рекомендації урядам та міжнародним організаціям.

4. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) – Стокгольмський інститут дослідження проблем миру – міжнародний аналітичний центр, що спеціалізується на дослідженні збройних конфліктів, озброєнь, контролю за озброєнням та процесами роззброєння, проводить аналіз геополітичних тенденцій, оцінює загрози й ризики.

5. International Institute for Strategic Studies (IISS) – Міжнародний інститут стратегічних досліджень – дослідницький центр із питань воєнно-політичних конфліктів.

В Україні у сфері стратегічних досліджень працюють:

1. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД) – здійснює науково-аналітичні та прогнозні дослідження проблем розвитку України.

2. Центр стратегічної аналітики та міжнародних студій – займається дослідженням проблем формування стратегії політичного, правового та соціально-економічного розвитку України у контексті реалізації її зовнішньої політики, позиціонування у міжнародному середовищі на регіональному (європейському) та світовому рівнях, здійснює аналіз визначальних тенденцій функціонування системи міжнародних відносин.

3. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова – недержавний аналітичний центр, що здійснює дослідження у різних сферах: зовнішня політика, соціальна політика, міжнародна та регіональна безпека, національна безпека і оборона тощо.

Головним завданням стратегічного прогнозування у міжнародних відносинах є аналіз явищ, які можуть вплинути на відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими учасниками міжнародних відносин. Сюди ми можемо віднести аналіз змін у політичній сфері, економіці, військовій сфері тощо. Стратегічне прогнозування у міжнародних відносинах може допомогти передбачити можливі конфлікти, зміни в економічній, політичній, соціальній сферах. Прогнозування дозволяє учасникам міжнародних відносин розробляти ефективніші стратегії та приймати рішення на основі прогнозів і оцінки ризиків.

Для розробки стратегічного прогнозу необхідна відповідна методологічна база, яка дозволить сформулювати обґрунтовану гіпотезу, без якої прогноз зазвичай стає набором безсистемних фактів. Отже, при розробці стратегічного прогнозу у міжнародних відносинах необхідно враховувати наступні фактори:

1. Геополітичні тенденції та зміни на регіональному та глобальному рівнях.

2. Економічні тенденції.

3. Соціальну складову: зміни демографічної ситуації, міграційні чинники, тенденції у сфері освіти, охорони здоров'я тощо.

4. Технологічні тенденції та зміни: в науці і технологіях, цифровізації, розвитку нових технологій, кібербезпеки тощо.

5. Політичні тенденції та зміни: у світовій політиці, міжнародному праві, дипломатичних відносинах, військовій галузі тощо.

6. Екологічні тенденції та зміни: кліматичних тенденцій, екологічних проблем, проблем природо-користування тощо.

Враховуючи ці фактори, стратегічне прогнозування в міжнародних відносинах може допомогти учасникам світової спільноти розробляти ефективні стратегії, приймати більш усвідомлені рішення та швидше адаптуватися до змін на міжнародній арені.

Обговорення

Українська дослідниця Н. Ржевська зосереджує увагу на різниці між двома типами прогнозування: 1) політичному (пов'язане із ситуативним аналізом тенденцій, процесів, інтересів акторів та їх взаємодії і виражає можливий стан у короткотерміновій перспективі); 2) стратегічному (враховує загальну динаміку системи та довгострокові глобальні тенденції, не пов'язані з поодинокими проявами політичного поведінки) (Ржевська 2011, 38). В. Горбатенко, даючи визначення політичного прогнозування, зазначає, що останній «передбачає спеціальні наукові дослідження політичних процесів, явищ, подій, внаслідок яких з одних, уже відомих даних про минуле і сьогодення, одержують інші дані – представлення про можливі стани політичних об'єктів, що піддаються прогнозу» (Горбатенко 2003, 32).

Проте, як зауважує Ю. Чепелюк, і ми з нею погоджуємося, найскладнішим видом є саме стратегічне прогнозування, оскільки воно дає можливість передбачити варіанти розвитку політичних подій чи ситуацій міжнародного масштабу. Це дуже важливо для зовнішньополітичного відомства, оскільки стратегічний прогноз уможливує не лише більш результативну його діяльність, а й безпосередньо впливає на зовнішню політику держави, щоб вона стала стабільною та послідовною, а, отже, і ефективною» (Чепелюк 2022, 237).

Хочемо наголосити, що стратегічне прогнозування враховує загальну динаміку системи та довгострокові глобальні тенденції, не пов'язані з окремими проявами політичного поведінки. Дослідниця Н. Ржевська, зосереджуючись на характеристиках стратегічного прогнозу, наголошує, що він «передбачає бажаний майбутній стан та містить перелік принципів і моделей поведінки, що сприятимуть його досягненню... Визначене у стратегічному прогнозі майбутнє є наслідком наявних цілей та інтересів або таким, що сприяє їх формуванню. Цінність даного типу прогнозу полягає саме в характеристиці його можливостей у досягненні бажаного майбутнього...» (Ржевська 2011, 38).

Серед західних учених, які побіжно торкалися питання стратегічного прогнозування у міжнародних відносинах, можна згадати К. Уолца (K. Waltz) – американського вченого в галузі міжнародних відносин та політичної науки. К. Уолц запропонував системний підхід до аналізу міжнародних відносин, що базується на теорії структури. Системна теорія міжнародної політики виникла у середині минулого століття на

основі емпіричного досвіду «холодної війни». К. Уолц говорив, що структура міжнародної системи – це основний фактор, що визначає поведінку держав у ній, а не її (держави) внутрішні характеристики, такі як ідеологія, культура чи особистість лідерів. Умовний поділ світу на два протилежні полюси дозволяв із легкістю виявити фактори, здатні привести їх до зіткнення, згубного для всієї цивілізації. А вже на цій основі можна було зрозуміти, як зіткнення уникнути. Послідовники К. Уолца розвинули його логіку в рамках, поки що, гіпотетичних схем, в яких пропонуються різні деталізовані моделі однополярності, біполярності та багатополлярності. У результаті вся сучасна наука про міжнародні відносини – реалістична та ліберальна – стоять на фундаменті системної теорії К. Уолца. Отже, реалістична теорія шукає у структурі міжнародної системи причин конфлікту, ліберальна – способи стабілізації цієї структури через створення міжнародних інститутів.

Принципи стратегічного прогнозування втілюються через конкретні методи наукопрогностичних досліджень. Умовно їх можна розділити на наступні етапи:

1. Структурний аналіз поточної політичної системи: оцінюються сильні та слабкі сторони поточної ситуації, а також зовнішні фактори, що впливають її розвиток.

2. Постановка цілей та завдань, визначення ключових елементів системи, а також визначення їхньої ролі та значущості у кількісному значенні.

3. Збір інформації з урахуванням аналізу статистичних даних, які характеризують дію цих факторів у різні періоди в минулому та сьогоденні, виявлення основних тенденцій («траєкторій») розвитку досліджуваних міжнародних політичних процесів.

4. Аналіз та прогнозування тенденцій, які впливатимуть на розвиток ситуації в майбутньому.

5. Розробка альтернативних сценаріїв та їхньої взаємодії в рамках конкретної політичної системи.

6. Вибір та реалізація стратегії на основі альтернативних сценаріїв розвитку ситуації для досягнення поставлених цілей.

7. Оцінка досягнутих результатів. Якщо цілей не було досягнуто, проводиться коригування стратегії або формулювання нових цілей та завдань з урахуванням неврахованих раніше факторів.

Сучасна прогностика налічує понад двісті методів прогнозування. Австрійський футуролог Е. Януч умовно поділив їх на п'ять груп: 1) методи експертних оцінок; 2) методи екстраполяції наявних тенденцій розвитку; 3) методи моделювання; 4) методи історичних аналогій; 5) сценарії майбутнього.

Серед найбільш відомих методів аналізу та стратегічного прогнозування можна назвати наступні: експертні методи Дельфі, Форсайта; метод технологічного прогнозування; метод якісного аналізу PESTEL; SWOT-аналіз; STEP-аналіз; SPACE-аналіз та інші. Все більше популярними стають дослідження та розробки у сфері прогнозування на основі залучення колективного розуму та штучного інтелекту для вирішення деяких прикладних завдань – прогнози виборів, загроз національній безпеці, розвитку економіки. Використання штучного інтелекту

дає змогу раціоналізувати процес прогнозування та зробити його результати математично чіткими. Проте жоден з методів не здатний гарантувати високу надійність прогнозу. Тому зазвичай звертаються до комбінованих, комплексних методів, щоб забезпечити більшу точність і надійність прогнозу.

Зауважимо, що будь-яке прогнозування, як індивідуальне, так і колективне, ґрунтується на конкретній культурно-цивілізаційній платформі. Відповідно, кожен підхід, на відміну від підходів в інших культурах, має свої специфічні риси, можливості і межі. Базовою методологічною платформою західної методології прикладного стратегічного прогнозування є прагматизм та позитивізм. Західні країни активно займаються розробкою стратегічних прогнозів з метою державного управління, використовуючи при цьому комплекси інституціоналізованих структур, кваліфіковану експертну спільноту, широкий набір сучасних наукових методів, базуючись на потенціалі власних культур у формуванні методологічних підстав.

Погодимося з Н. Ржевською, яка, говорячи про важливість стратегічного прогнозування у міжнародних відносинах, проблематика якого в останні роки усе більше зростає, зауважує, що останнє диктує необхідність використання механізмів і засобів, які дадуть змогу з високою мірою ймовірності передбачити можливі кризові ситуації та потенційні конфлікти. Така вимогливість пов'язана з тим, що стратегічний прогноз повинен відповідати безпечним інтересам і цілям власної держави, і при цьому враховувати позиції союзників та існуючі і потенційні виклики і загрози (Ржевська 2011). Отже, прогнозування у сфері міжнародних відносин – це складний процес, оскільки він пов'язаний з значною кількістю змінних та факторів, кожен з яких може впливати на перебіг подій. Держави та інші учасники міжнародних відносин можуть приховувати свої справжні наміри або діяти таємно, що ускладнює прогнозування майбутнього.

Як ми вже говорили, для розробки стратегічного прогнозу необхідна методологічна база, яка дозволить сформулювати обґрунтовану гіпотезу, без якої прогноз стає набором фактів. Особливі труднощі викликають довгострокові та середньострокові прогнози у міжнародних відносинах, оскільки вони вимагають урахування багатьох постійних чинників та змінних величин. Як правило, в тимчасових прогнозах їхні автори обмежуються найзагальнішим описом того чи іншого чинника чи тенденції, що, з одного боку, знімає з них відповідальність, але з іншого – не дозволяє зробити дієвий прогноз, націлений на конкретний результат.

Аналізуючи світові та регіональні тенденції сучасності, можна сказати, що вони розвиваються різноспрямовано, та нерідко суперечать одна одній. Так, очевидно, що у XXI столітті глобалізація суперечить зростаючій тенденції до національної самоідентифікації та регіоналізації. Тим часом саме сукупність основних тенденцій формує об'єктивні умови для розвитку міжнародних відносин. Тому при стратегічному прогнозуванні важливо визначити вектор розвитку всієї системи, визначити напрямок, у якому відбувається зміна співвідношення сил у світі:

які держави, коаліції посилюються, а які слабшають та якими темпами це відбувається. При цьому найважливішу роль співвідношення сил у світі відіграє стан військово-політичного балансу між державами і коаліціями. Саме він дозволить визначити, чи веде загальний розвиток подій до війни чи до співпраці між державами та коаліціями.

Висновки

Отже, при побудові стратегічного прогнозу слід, перш за все, знайти відповідь на два питання: 1) в якому напрямку і як швидко відбуватиметься зміна співвідношення сил у світі?; 2) наскільки ці зміни є стійкими? Для виявлення найбільш ймовірного сценарію розвитку МО необхідно проаналізувати сукупність кількох груп факторів: політична стабільність, економічна продуктивність, взаємодія між різними країнами та коаліціями, участь гібридних акторів – НТК, рівень технологічного розвитку тощо.

Серед основних сценаріїв розвитку міжнародних відносин сучасності можна виділити такі:

1. Продовження глобалізації та зміцнення міжнародної інтеграції, посилення транснаціональних зв'язків, зменшення ролі національних держав та підвищення ступеня взаємозалежності між країнами.

2. Погіршення міжнародної безпеки та зростання конфліктів: існуючі глобальні конфлікти і напруженість у міжнародних відносинах можуть призвести до посилення міжнародної конкуренції та зростання військових протистоянь, що спонукає держави до більш жорсткої політики зовнішньої безпеки та посилення режимів санкцій.

3. Міжнародне співробітництво та діалог залишаються важливими інструментами вирішення міжнародних проблем і викликів, із питань зміни клімату, глобальної бідності та міграції. Це може призвести до розвитку нових міжнародних ініціатив та зміцнення міжнародної екологічної солідарності.

4. Посилення ролі транснаціональних корпорацій (ТНК), оскільки вони виступають ключовими гравцями у світовій економіці та впливають на багато аспектів життя в різних країнах світу. Вони можуть чинити тиск на уряди, захищати свої інтереси у різних країнах та лобіювати інтереси своїх країн у регіонах світу.

5. Посилення роль соціальних платформ, таких як Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn та інших, адже вони відіграють важливу роль в обміні інформацією та комунікаціях між громадянами, урядами і міжнародними організаціями; стають потужним інструментом для масової мобілізації та організації активістських рухів і можуть впливати на рішення урядів та міжнародних організацій. Однак слід зазначити, що використання соціальних платформ у міжнародних відносинах часто стає причиною соціальних негараздів, оскільки використання соціальних платформ для поширення дезінформації, фейкових новин та неправдивих висловлювань може призвести до порушення міжнародного миру і безпеки.

Список літератури

1. Телешун С. О., Баронін А. С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації. К. Паливода, 2001. 112 с.
2. Горбатенко В. П. Принципи, методи і основні етапи політичного прогнозування. *Людина і політика*. 2003. № 5. С. 46-55.
3. Дерєга, В. В. Сутність та особливості політичного прогнозування. *Наукові праці. Серія політичні науки*. 2008. Вип. 66. С. 16.
4. Ржевська, Н. Ф. Політичне та стратегічне прогнозування: суть і ознаки. *Політичний менеджмент*. 2011. Вип. 6. 37-42.
5. Чепелюк, Ю. В., Поплавський, М. М. 2022. Стратегічне прогнозування в дипломатичній діяльності: традиції та інновації. Редакційна колегія, 237. http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/28.06.22-_Zbirnyk-materialiv_-2022-1.pdf
6. Словник системного аналізу в державному управлінні; редкол.: Ю. П. Сурмін, Л. Г. Шпика, В. Д. Бакуменко та ін. Київ: НАДУ, 2006. 146 с.
7. Матвієнко В. Я. Прогностика. К.: Українські пропілеї, 2000. 518 с.
8. Клешня Г. М. Соціальне проектування як спосіб майбутнього творення в інформаційному суспільстві. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. Вип. 1 (25), С. 53-57. (Серія «Філософія. Культурологія»).
9. Матюхіна О. А., Павлюк, Н. Ю. Зміна клімату як глобальна проблема сучасності: виклики та шляхи вирішення (філософський аспект). *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. Вип. 2 (26), С. 89-93. (Серія «Філософія. Культурологія»).
10. Сухова Н. М. «Перезавантаження» свідомості людини XXI століття: виклики глобалізації. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2014. Вип. 1 (19), С. 48-52. (Серія «Філософія. Культурологія»).
11. Пода Т. А. Зміна системи міжнародних відносин під впливом інформатизації. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2016. Вип. 2 (24), С. 57-60. (Серія «Філософія. Культурологія»).
12. Пода Т. А. Феномен соціальних мереж та їхній вплив на суспільно-політичні процеси у глобалізованому світі. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2019. Вип. 1 (29), С. 141-145. (Серія «Філософія. Культурологія»).

References

1. Teleshun, Sergii, and Anatolii Baronin. 2001. *Politychna analityka, prohnozuvannya ta politychni konsultatsiyi* [Political analysis, forecasting and political consulting]. Kyiv: Palyvoda.
2. Horbatenko, Volodymyr. 2003. "Pryntsyipy, metody i osnovni etapy politychnoho prohnozuvannya" ["Principles, methods and main stages of political forecasting"]. *Lyudyna i polityka, Man and Politics* 5: 46–55.

3. Dereha, Vira. 2008. "Sutnist ta osoblyvosti politychnoho prohnozuvannya" ["The essence and features of political forecasting"]. *Naukovi pratsi. Seriya politychni nauky, Scientific works. Series of political sciences* 66: 16.

4. Rzhavska, Nina. 2011. "Politychne ta stratehichne prohnozuvannya: sut i oznaky" ["Political and strategic forecasting: essence and signs"]. *Politychnyy menedzhment, Political management* 6: 37–42.

5. Chepelyuk, Yuliya, and Mykhaylo Poplavskyy. 2022. *Stratehichne prohnozuvannya v dyplomatychniy diyal'nosti: tradytsiyi ta innovatsiyi* [Strategic forecasting in diplomatic activity: traditions and innovations], edited by Z. Sverdlyk, M. Tsilyna. Proceedings of the V International Scientific Conference. Kyiv, June 23-24.

6. Surmin, Yuriy, et al. 2006. *Slovnnyk systemnoho analizu v derzhavnomu upravlinnyia* [Dictionary of system analysis in public administration]. Kyiv: NADU.

7. Matviyenko, Valeriy. 2000. *Prognostyka* [Prognosis]. Kyiv: Ukrainian Propilei.

8. Kleshnya, Hanna. 2017. "Sotsialne proektuvannya yak sposib maybutnoho tvorennia v informatsynomu suspilstvi" ["Social projection planing as a way of creation of the future in the information society"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 1(25): 53–57.

9. Matyukhina, Oleksandra and Natalia Pavluk. 2017. "Zmina klimatu yak hlobalna problema sучasnosti: vyklyky ta shlyakhy vyrishennia (filosofs'kyi aspekt)" ["Climate change as a global problem of our time: challenges and solutions (philosophical aspect)"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 2(26): 89–93.

10. Sukhova, Nadiia. 2014. "Perezavantazhennia" svidomosti lyudyny XXI stolittia: vyklyky hlobalizatsiyi" ["Reboot" of human consciousness in XXI century: challenges of globalization]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 1(19): 48–52.

11. Poda, Tetiana. 2016. "Zmina systemy mizhnarodnykh vidnosyn pid vplyvom informatyzatsiyi" ["Alteration of the system of international relations under the influence of informatization"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 1(24): 57–60.

12. Poda, Tetiana. 2019. "Fenomen sotsialnykh merezh ta yikhnyi vplyv na suspilno-politychni protsesy u hlobalizovanomu sviti" ["Social networks phenomenon and its impact on social and political processes in globalized world"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 1(29): 141–145.

T. Poda

THEORETICAL BASIS OF STRATEGIC FORECASTING IN INTERNATIONAL RELATIONS

Introduction. The forecasting in the sphere of international relations has always been a challenge, the answer to which thinkers of the past tried to find. Strategic forecasting allows the politicians who make important decisions to be ready for the new scenarios of reality. **The aim** of the study is a socio-philosophical analysis of the theoretical-methodological essence and features of the mechanism of strategic forecasting in modern international relations. The task is to determine the essence of the concepts "forecasting", "strategic forecasting", "forecasting in the field of international relations", and to correlate their content. **Research methodology.** To achieve the goal defined by the author of the article, a sociocultural methodological approach and a set of basic methods of scientific knowledge were used: systematic analysis, comparison, critical analysis. **Research results.** A forecast is a probable judgment about the state of a particular phenomenon in the future. The main task of strategic forecasting in international relations is the analysis of phenomena that can influence the relations between states, international organizations and other subjects of international relations. Strategic forecasting in international relations can help predict possible conflicts, changes in economic, political, and social spheres. For the development of strategic forecasts, an appropriate methodological base is needed. It allows formulating a reasonable hypothesis. It is also necessary to take into account the following factors: political, geographical, economic trends, social and environmental components, etc. **Discussion.** Any prediction, both individual and collective, is based on a specific cultural and civilizational platform. Forecasting in the field of international relations is a complex process, as it is associated with a significant number of variables and factors, each can influence the course of events. World and regional trends of today develop in different directions and often contradict each other. Therefore, in strategic forecasting, it is important to find the vector of development of the entire system, to determine the direction in which the balance of forces in the world is changing. **Conclusions.** Among the main scenarios of the development of international relations today, the following can be distinguished: continuation of globalization and strengthening of international integration, growth of conflicts,

strengthening of the role of "non-traditional actors" of international affairs, growth of the role of social platforms, search for the new forms of communication and dialogue between the participants of international relations.

Keywords: forecasting, strategic forecasting, forecast, international relations.

УДК 656.7.071.7.351.814.263.2:378:168:522(045)

О. М. Сідоркіна

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Національний авіаційний університет
ORCID: 0000-0002-8624-2398

Анотація. У статті розглядаються філософські аспекти соціально-комунікативних управлінських відносин, особливості їхніх історичних типів. Обґрунтовуються духовні чинники організації механізмів соціального управління, показується їхній зміст та значення як фактору соціального розвитку в умовах сучасних суспільних викликів. Гуманізація соціальних відносин, гуманізм соціального управління виступає основним принципом побудови майбутнього діалогічного середовища у міждержавних та міжкультурних відносинах.

Ключові слова: соціальна інформація, соціальна комунікація, соціальне управління, суб'єкт та об'єкт управління, типи соціального управління, духовні чинники соціального управління, гуманізація управління, соціальний розвиток.

Вступ

Управлінські відносини виступають складовою соціально-комунікативних відносин та більш загальної проблеми суспільного управління. Будь-який теоретичний або практичний соціальний проєкт, відомий з історії суспільної думки та практики, містив і важливу проблематику принципів соціальної взаємодії, управління соціальним розвитком. Реалізація різноманітних принципів управління у різних соціальних моделях акумулює значний суспільний досвід і дозволяє виокремити дане питання в якості окремого предмета соціально-філософського вивчення. Сучасна динамічна епоха з проявами кризових явищ, у тому числі в галузі суспільного управління, актуалізує необхідність поглибленого наукового дослідження зазначених аспектів соціальної діяльності та вироблення нових підходів до розуміння всієї сукупності відомих закономірностей функціонування існуючих соціальних моделей суспільства.

Сучасні суспільні виклики мають загальний та системний характер, маючи соціально-економічний, політичний та культурний виміри, охоплюючи практично всі сфери соціального життя. Системний характер таких викликів передбачає вивчення різнопланових суспільних трансформаційних процесів із позицій розуміння певного соціуму як системного утворення. Будь-яке суспільство як цілісне утворення розвивається як система, елементи якої перебувають у постійній динамічній взаємодії між собою. Соціально-управлінські зв'язки на основі використання соціально значущої інформації є важливою складовою функціонування соціальних систем. Відповідно, і управління соціумом повинно бути системним та комплексним.

Різні аспекти філософії управління з урахуванням сучасних технологічних викликів відносно традиційної природи людини аналізуються у низці робіт: (Бех 2012; Гаєвська 2000; Головаха 1993; Дротянко 2022; Паніна 1993; Халик 1999; Шатохін 2018; Щокін 2006). Пов'язана з цим проблематика соціальної

відповідальності та здійснення соціальнокомунікативних зв'язків розглянута у деяких роботах (Скиба 2022; Ченбай 2022). Значна інформація стосовно специфіки соціальної взаємодії та соціального управління у різних історичних типах суспільств була накопичена етнографічними, історичними, соціологічними дослідженнями, представлених працями Й.-Я. Бахофена, Ф. Броделя, М. Вебера, Е. Дюркгейма, Г. Морганна, К.-Л. Строса, Е. Тейлора та ін. (Бродель 1995; Вебер 1998; Дюркгайм 2002; Леві-Строс 2000; Першиц, Монгайт, Алексєєв 1980).

Мета дослідження

Не дивлячись на те, що управлінські впливи притаманні всім сферам суспільного життя, проблемі аналізу управління як особливого виду суспільних відносин у соціально-філософському контексті повинна бути приділена більша увага. Тому метою статті є розгляд філософських аспектів управлінських відносин у контексті сучасних суспільних викликів. Врахування цих аспектів дозволить також більш досконало втілити у практичній площині основні положення концепції сталого розвитку.

Методологія дослідження

Методологічну основу статті складають, насамперед, теоретичні засади діалектичного підходу у трактуванні взаємодії суб'єкта та об'єкта соціального управління, принципи системного підходу. Також у своїх міркуваннях ми спиралися на філософські і соціологічні дослідження соціальних девіацій, стану суспільної свідомості.

Результати

Дослідження питань, пов'язаних із соціальним управлінням, традиційно відбувалося у кількох аспектах: господарському (економічне управління), соціально-політичному та соціально-психологічному. Проте, діючи в межах цілісної суспільної системи, управління являє собою єдиний та нероздільний на окремі елементи процес, що робить питання управління глобальною суспільною проблемою, складаючи фундаментальний аспект соціальної філософії.